
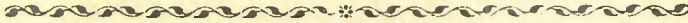
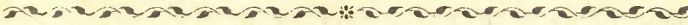
 BUTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY XIII   SETEMBRE DE 1903   N.º 104

EXCURSIÓ

als orígens de la Riera d'Argentona

Bona part de l'estiu de l'any 1900 lo passí a Argentona recorrent totes les serres que volten la seva extensa vall y los pobles vehins, acompanyat d'alguns dels socis de la Associació Excursionista de Mataró y assenyaladament d'en Joan Cabanyes y Prat, qui constituí per mi un valió auxiliar.

Una de les excursions més notables sigué la del 12 de Setembre de 1900, feta en companyia dels Srs. Cabanyes, Pasqual (D. Pere) y Pineda. Sortírem, a tres quarts de cinch del matí, del poble d'Argentona a fi de recórrer los serrats que formen lo que podriem dir l'origen més llunyà y per tant lo naxement de la riera d'Argentona. Com la excursió resultava una mica llarga per un sol dia, a fi d'avançar lo més possible, pujàrem en tartana tota la carretera que d'Argentona va a Dos-Rius y a Llinars, fins al cim de la pujada de can Bordoy.

La riera d'Argentona es lo major dels arenys que desaygüen en la porció de costa catalana compresa desde'l Besòs al Tordera. No es que sols contribuexi a sa importancia la gran extensió que té la vall d'Argentona, sèns dubte la de més amplada de quantes valls formen les montanyes que separen lo Maresma, del Vallès, sinó especialment a la llargada de sos embrancaments sobirans.

La molta aygua que porta en temps de pluges, ocasiona continuats perjudicis als camps vehins, perjudicis que són encara majors si los que'ls conreuen tenen descuidada la conservació de les tanques o vores, puix desviada, la riera, de son areny, llença ses aygües dintre dels camps o vinyes, perjudicant-los en extensió considerable.

En segles passats lo Consell d'Argentona cuidava d'exigir que'ls pageses tinguessin en bon estat les tanques de la riera, com resulta de l'acort de 24 de Maig de 1693. En esta jornada se resolgué que Jaume Castells anés, en nom del poble, a la *Baillia general pera treurer unas lletras per fer adobar la Riera a aquells a qui toca adobarla* (1).

Encara que la riera d'Argentona ha portat aygua fins a temps molt proper a nosaltres; encara que documents dels segles ix al xi la nomenen *riuo* (2) o riu; encara que ab la sua aygua se feyen anar diferents molins, avuy convertits en pagesies (3), no creyem que arribés al mar en los segles de la Edat Mitjana que's presenten historiables, la aygua que portava ordinariament. Ben clar ho diu cert document de l'any 1063 al especificar que'l riu d'Argentona sols discorria en temps de pluges (*riuo de argentona qui discurrit tempus pluuiarum*) (4).

Lo dessecament complet de dita riera, en sos recorreguts fins al poble d'Argentona, es de la segona meytat del segle xix. En la primera meytat del darrer segle, l'aygua corrent arribava fins passat Argentona y era indispensable atravessar-la a salts, existint-hi palanques en los principals camins.

La abundor d'aygües en segles passats, se manifesta també en lo terme ab la presencia d'aygüerols, que avuy

(1) Deliberacions del Consell de la vila d'Argentona.

(2) Vegis *Argentona històrica per Francesch Carreras y Candi*, planes 22, 27 y 37.

(3) Los molins sigueren objecte de controversia ab los senyors del castell de Burriach en algunes ocasions. En 1474, a propòsit de cert molí situat in *Riaria de Argentona in loco vocato A Matheu*, se disputà molt y ab gran fermesa entre Pere des Bosch y Cebrià Sabater. (Arxiu particular de can Palau a Mataró).

(4) Document nom. 281 de Ramon Berenguer I (Arx. Cor. Ar.)

han del tot desaparegut. Així, lo 19 d'Abril de 1693 aprovà lo Consell de la vila que de diners de la universitat sien adobats los aygüerols y aygües podrides que són al sòt de Miralles (1).

Es natural que tanta abundancia d'aygües donés a les vores de la riera un aspecte diferent del que tenen avuy dia, tant a causa dels cultius a que's dedicaven los vehinís conreus, quant per la frondositat de les salzeredes y vernedes de ses ribes.

Durant molts segles constituí lo cànem, lo més preuat cultiu dels agricultors d'aquestes valls del Maresma. D'aquí que arribessin a donar nom a una d'elles, a la que encara se coneix per *Canyamars*. En lo terme d'Argentona, un document de l'any 1575 (2) mostra que's conexien ab lo nom de *Canyamasses* les terres que formen lo pla d'entre la riera d'Argentona, la de Clarà y la de Pins, sens dubte per estar destinades al cànem.

De la frondositat de les ribes de nostra riera ne són migrada mostra los pochos mots pervinguts al segle xx, dels que n'es lo més important lo de Santa Maria del Viver. Com a recorts del passat, trobem, en lo segle xiv, nomenada la verneda, d'hont hi ha avuy la masia de can Boba y camí del cementiri (3). A molts vells d'Argentona havem sentit parlar de la hermosa boscuria y alsinar que, proper a la vila y al molí d'en Calopa, invitava a pendre-hi repòs en los meses d'estiu. En la diada de Sant Domingo, allí s'hi solien deturar e hi couhien l'arroç, la major part dels forasters que concurríen al famós aplech argentoní. Quan la destrat del llenyador ho dexà poch més que ras, a mitjans del segle xix, les arroçades se feren en altra hermo-síssima boscuria que hi havia en la riba del davant, en lo molí d'en Saborit, reduida a sa meytat en l'any 1887 y a sa quarta part en altres tallades successives.

La corrent d'aygües subterranies que porta la riera, no

(1) Deliberacions del Consell de la vila d'Argentona.

(2) Arxiu particular de can Cabanyes a Argentona.

(3) Any 1305: *Camp de graç siue verneda*. Arx. particular de can Palau, a Mataró.

dexa d'estar bastant explotada, no sols per mines, sinó també per màquines de vapor, sinies y tota mena d'enginyers, puix l'aygua passa molt soma e hi es abundant. D'aquí que cada dia hi augmentin los regadius.

Més no sols exploten, nostres diligents agricultors, aquestes corrents continues, sinó que també aprofiten les accidentals o *rierades* que's formen en dies de pluja. A axò estan destinades unes valls obertes al mig de la riera y que van a parar als camps vehins, hont hi embassen les primeres aygües que hi discorren, saturades ab lo llot y abonos vegetals y animals, pera enllotar-les y assahonar-les. Reben lo nom de *fibles*, y són tant nombroses, que, mermant les rierades, sovint no les dexen arribar a mar.

Les aygües pluvials o corrents accidentals, que avuy han quedat a l'arbitre del primer ocupant, en lo segle xvii se partia del criteri de constituir una propietat y poder esser objecte de concessió especial, a igual que passa ab les corrents continues dels rius y torrenteres.

En lo que pertany a Argentona, lo Consell de la vila, en 13 de Setembre de 1661, tractà de treure algun benefici o utilitat de les corrents d'aygües pluvials. A dit efecte acordà donar *facultat al Rnt. Narcís Bremona, prevere de dita parrochia de Argentona, pera que acompanyat de altra persona de dita parrochia y terme se conferesca en la ciutat de Barcelona y tracte ab lo Senyor Batlle General de Cathalunya y altres persones que convenga y menester sie que se stablescan o acensen a dita universitat del millor modo y ab lo cens y entrada que podran consertar; las ayguas pluvials de las rieras y torrents de tot lo terme de dita parrochia o que discorren o discorreran per dit terme, donant també lo mateix poder a Micer Jaume Sahones, causídich, ciutada de Barcelona, sindich de dita univrsitat (1).*

Nos dol desconèixer lo resultat de les gestions a est efecte practicades pel Consell de la vila, puix no dexa d'esser un fet interessant per les costums del segle xvii.

Per buscar la formació de la riera d'Argentona y tro-

(1) Deliberacions del Consell de la vila d'Argentona.

var-ne son origen prescindirem de tots los afluents que s'hi ajunten fins al lloch hon la carretera provincial de Mataró a Argentona se bifurca enviant a Llinars y a Granollers dos embrancaments. En aquell indret la riera, que fins allí es també coneguda per *Riera Major*, se parteix en dugues bastant similars.

La més petita se dirigeix a ponent, y mentres va pujant cambía de designacions. En sa part baixa es nomenada riera de Pins, del nom *Pins*, ab que són calificades, desde avans del segle xi, les vessants de la serra de Parpers, hont hi exerciren domini senyorial, dels segles xi al xiv, los priors de Sant Marsal del Montseny. La part alta, ço es, desde més amunt de la antiga carretera romana que aconduhia d'Iluro a Granollers passant per La Roca, y de la que se'n veuen a Argentona vestigis importants, segons diguerem en altres llochs (1), es coneguda per *Riu de Meya*, nom que, per redundancia, lo poble sol expressar dient *Riera de Riu-de-Meya*.

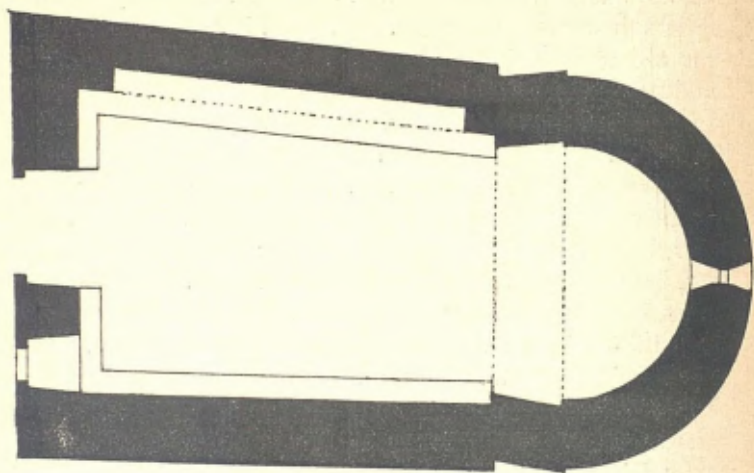
A l'arribar al poble d'Orrius pert de nou son nom pera subdividir-se en molts petits torrents que devallen d'una extensa vall que tindrà aproximadament quatre kilòmetres quadrats, portant la major part d'ells una curta quantitat d'aygua. D'allí fins a son naxement en lo coll de Porch (serà de *Port?*) se sol conèixer per *Torrent de can Prat*, formant-se en les vessants del gran maciç de Céllechs y en la divisoria d'Orrius ab los termes de Vilassar y de La Roca.

Lo torrent de can Prat y la riera de Riu-de-Meya porten aygua corrent fins a l'antich molí de Riu-de-Meya, que's pert en les arenes de la riera de Pins, noms que designen a un mateix areny.

La riera que acabem de descriure, també coneguda a vegades per *Riera d'Argentona*, a fi de distingir-la de la altra branca més important, que's nomena, generalment, *Riera de Dos-Rius*, podem dir que neix en lo gran maciç

(1) *L'Excursionista*, vol. II. BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, vol. I, *Lo Castell de la Roca del Vallès*, ps. 19 y 21; dos gravats (Barcelona, 1895).

de Céllechs y en lo terme d'Orrius, en una de quines collades hi ha la antiga capella de Sant Bertomeu de Caba-

Planta de la antiga capella de Sant Bertomeu de Cabanyes
(Escala de 1 per 100)

nyes, en la part que mira a la Roca (1). Es allí la partició d'aygües de les dugues regions catalanes, lo Vallès y lo Maresma, e hi passa lo camí de carro de Vilassar a La Roca.

La *Riera de Dos-Rius* es aixís nomenada desde son embrancament ab la precedentment descrita, pujant amunt, fins al poble de Dos-Rius. Aquí'l pert novament, al bifurcar-se en altres dues, que de molt antich han donat nom a la població de quals aygües beuen los vehins de Barcelona. Abdues branques van cap al NE. La de més cap a Llevant, desde Dos-Rius amunt, té per nom *Riera de Ca-*

(1) En l'any 931, en la acta de consagració de la iglesia de Sant Sadurní de La Roca, al senyalar los límits de dita parroquia se nomena a Céllechs y a Cabanyes: *et vadit per malinanicos, et pervenit in gausago et vadit per ipsos bancelles et pergit a serra de amelia deinde pergit per ipsa serra et vadit a cabannas et pervenit usque in cellicos et descendit per ipsa serra et venit ad ipso castello de palaciolo*. Vegis la plana 10 de *Lo castell de la Roca del Vallès* (Barcelona, 1895).

nyamars, per recullir les aygües de tot lo terme de Canyamars; la de més cap a Tramontana se coneix per *Rials* y pren les aygües del terme y parroquia del Far, terme que l'abarraganament actual de la llengua catalana, al no saber distingir, en lo llenguatge oral, hont acaba l'article y comença lo nom substantiu comú, coneix oficialment per *Alfar*. Tant la una com la altra tenen son naxement en lo gran maciç de la montanya del Corredor, que, de son mig enllà, envia una filera de montanyes que separen les parroquies de Canyamars y del Far, originant les dues predites rieres.

Per lo exposat se veu que les fites de la riera d'Argentona són les montanyes de Cèllechs y del Corredor, passant a desayguar en ella tots los torrents que's formen en la extesa serralada que les ajunta. Tanca aquesta linia a l'E. una petita serra que, desviant-se del Corredor en lo cantó d'Arenys de Munt y Llavaneres, marxa envers Argentona paralelamente a la anterior y descrivint extensísim semi-círcul.

A recórrer els cims d'aquest semi-círcul per los camins de ses montanyes, anà endreçada la excursió que ferem lo 12 de Setembre.

Dexàrem la tartana al coll de can Bordoy, enfilant-nos a una altura vehina, hont un jorn s'alçà lo castell del Far, casa pairal dels Riambaus de Corbella. Per les parets, ran de terra, se pot formar la planta del castell y comprendre quant poch important era l'edifici, obrat en dues èpoques diferentes. Contemplàrem en peu una gran cisterna al bell mig. Lo castell del Far no estava envoltat de muralles, com lo de Burriach. A la darrera construcció li donàrem una antiguitat no major que la del segle XIII o XIV. La situació del castell era la partió d'aygües entre lo Vallès y Maresma, y son terme abarcava territori en les dues regions naturals catalanes.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

(Seguirà)

ELS ESTANYS DEL CARLIT

Certament que l'excursionista, deleïtos d'atendre-s a la naturalesa en les seves incomparables y sempre variades manifestacions, pot veure satisfets en molta part els seus llegítims desitjos guiant sos passos envers l'extesa recorreguda de la regió pirenenca per abdugues vessants, escorcollant els seus recones y encontrades, passant les collades, ports y congostos que les creuen, seguint els rius y corrents que hi brollen, buscant boscuries, valls y clotades que enclou arreu, trepitjant blanques congestes y esllavadores clapices, enfilant-se per enlairats puigs, corrent amples rasos y guanyant aguts turons, acostant-se a espadats cingles y adreçats avenchs o pujant descantellats graus, que de tot això n'estan formades les grans cordilleres, com succeeix ab el nostre Pireneu, y d'aquí, donchs, que no siga gens costós ni s'hagi de cavilar gaire pera ensopegar ab una bonica excursió o fer visites a llocs que omplen de goig o embadaleixen l'esperit per la llur bellesa y grandiositat.

Una de les visites de la mena de les que acabo d'indicar es la que en altre temps vareig fer, d'estada en la Cerdanya, als anomenats estanys de Carlit, y de la que bé puch assegurar que'n guardo'l més falaguer record, com no puch dubtar que també l'han de tenir tots els que hagin estat, una sola vegada sisquera, en el solitari y fantàstich sol de pedregam que serveix de llit a la munió d'estanys de dita encontrada.

Es el maciç del Carlit una feixuga serralada de formació hidro-termal y caràcter granítich, que segueix en direcció quasibé d'est a nord-oest, que, procedent pel costat de dessobre del conegut santuari francès de Fontromeu, arriba de través a la pintoresca vall de Querol, alçant-se com amurallada divisoria ab els estanys de Lanós, que vénen a estendre-s a continuació de la vessant de cara al nord.

Prement com a punt de marxa la capital de la Cer-

danya, se va seguint per la carretera tant coneguda que porta al poblet de Dorras, deliciosament amagat entre prats y arbredes, que la neu se cuida de conservar fresques y regalades de l'un any per l'altre, ja sempre en territori de la veïna nació fins a esser de retorn a la vila de Puigcerdà, y que, tocant a Urr y Vilanova, va faldejant la montanya de Bell-lloch, asiento d'un arrunat monastir, del que res cal dir-ne per ser freqüentat pels nostres excursionistes. A l'arribar a l'establiment termal de les Escaldes, quina pintoresca situació es tant coneguda, es desde aon se pot dir que comença verdaderament l'anada al Carlit. Col·locat l'esmentat establiment y el curt caseriu que li fa carinyosa companyia, al peu d'una llisa serra que porta'l propi nom, se deixa tot seguit la carretera pera emprendre la pujada fins a la carena de la banda de llevant y que per sa poca alçada no's triga gaire a arribar-hi, trobant poch després, anant envers el nord, el pla de Nescales, atapat de prats naturals. A la sortida d'aquest lloch ve enfront la serra de Dorras, en el seu extrem de llevant, y per quin fondo s'escola'l riu Rahurt, que forma la ribera d'Angustrina; al seu costat s'hi veu una antiga capella, posada baix la dedicació de Sant Martí.

Els Graus s'anomena una costa formada per feixuchs fragments granítichs que'l desgastament produït per la perpetua y sempre activa tasca dels agents de que's serveix la naturalesa per fer y desfer la seva propria obra, com altra tela de Penèlope, que ha de durar fins a la fi dels segles, ha anat esllaviçant y replegant en aquest indret, esmicolant aixís mateix el curs d'una corrent que, baixant a empentes de la cinglera, salta y s'escuma pera vèncer entorpiments y obstacles, quina resistència no es prou pera deixar sèns efecte la llei física de la gravetat, a la que aquesta aigua sembla obeir gojosa y esbogerrada. Se dóna fi als Graus pera creuar un torrent que's coneix ab el nom del Bairat, entrant ja allavores en les terres y montanyes propies del Carlit, a una hora y mitja lluny de les Escaldes, trobant-se'l viatger en la part alta de la ribera d'Angustrina.

La superfície del sol que's trepitja ja no resulta tant trencat com abans. Sense camí ni carrera, deixant a la dreta la dita ribera y envers el nord, se va passant la montanya, que ofereix senzills relleus y escasses pendents, creixent-hi migrat herbatge que no fa verdejar la poca terra que s'hi aguanta, y que de mica en mica va deixant la roca més descoberta. A la poca estona s'alça una barraca espayosa y construïda de pedra seca que serveix d'estada als pastors que en el bon temps tenen els remats per aquests indrets. Desseguida s'entra en una petita fondalada coneguda per la bassa d'en Gombau, plena d'aiguamolls, fills naturals y llegítims de les neus, en els que hi creixen nombroses plantes d'aigua, podent-se fer per aquests llocs un profitós estudi de la flora pirenaica. Ja desde aquí, en forma ben visible, se presenta al davant la grandiosa massa del Carlit, y de les seves derivacions, a dreta y esquerra del cim, que puja alterós cap al cel, munten dessobre penyes llises y d'arestes vives tancant la visualitat nord fins als 2,626 metres d'altitud.

Seguidament d'un petit alçament que forma'l terror s'arriba a la vora de l'estany Llat, a tres hores de les Escaldes, y a 2,150 metres dessobre'l nivell del mar. A prop de l'aigua hi ha construïda una barraca feta de pedra y de planta quadrada que serveix d'habitació als pescadors o pescaires, en llenguatge del Rosselló; l'interior de la mateixa un nus la deixa dividida en dues parts iguals, quedant aixís mateix subdividida una d'elles; en la primera, aon s'hi obre la porta d'entrada, hi ha la llar, servint ademés de menjador, fent de taula una estreta fusta aguantada a la paret per un dels seus costats; el reduït d'aquest departament es causa que s'ompli de fum, deixant tots els objectes ab una negra pàtina de sutge; al costat hi ha'l dormitori o cambra dels pescadors, que té llum per una petita finestra, y, com aixís se veu en totes les barraques del país, el llit no es altra cosa que un jaç d'herba seca ab una fusta al davant pera que no s'escampi; un armari pera guardar els efectes que s'han de menester pera la pesca de la truita y el resultat d'ella, com algun altre objecte de

cap valor ni importància, es tot lo que conté aquesta peça del solitari *edifici*, quina altra meitat, també cobert el seu sol per un munt d'herba seca, està destinada a dormitori dels que's proposen passar la nit en la barraca. El servey del *Restaurant* consisteix en cafè, licors y alguna de les viandes més indispensables pera la vida, sent sempre'l *plat del dia* la truita que'l viatger se pot fer pescar abans, y que s'arreglen y fregeixen a la seva vista en una payella no gens lluenta y empleant el rústich coch procediments que, per la seva senzillesa, no s'avenen gaire ab alguns preceptes higiènichs respecte a ús de mans y dits, ni ab algunes embafadores regles de netedat. Això no vol dir que les consabudes fresques y bellugadices truites no resultin una exquisida menja pera'ls aficionats. La gent de la barraca hi fan estada mentre la quantitat de neu no fa impossible la permanència en el país, dedicant-se a la pesca de dit peix, que en gran quantitat envien als llocs de consum, fent aquella operació per medi de xarxes que extenen atravessant l'estany en totes direccions posats sobre dos curts troços de soca, lligats de costat, pujant-se ab una llarga perxa.

Passat l'estany Llat com quasi tots els altres en la mateixa falda del Carlit, marxant una mica més cap al nord, se troben desseguit el Llonch, el Ragell y Lesdugues, ocupant les concavitats que deixen els petits circhs de pedra granítica que constitueix la disposició topogràfica del terreny, ademés dels reduïts serrats que l'atravessen per algunes bandes, ben despullats de tota mena de vegetació.

L'estany anomenat Lesdugues deu el seu nom a l'especial y curiosa circumstància de tenir dos sobreixidors, essent el de més cap a llevant el que dóna origen al riu Tet, que corrent per les devallades del Conflent, rega part de les terres planes del Rosselló, y el del cantó de mig-dia, que fa néixer el Rahurt, essent, per lo tant, afluent del Segre, que, atravessant la Cerdanya y bona part de la nostra terra catalana, troba'l seu òbit en el llit de l'Ebre, de quina conca formen part els altres dos.

Més arrimats encara al Carlit, y per tant marcant-se

més l'inclinació de la vessant, se troben els estanys dits la Guberna, Trevenchs, Subirans y de Castellà, que es el més gran entre aquests, estan tancats per altres vorades de grossos penyals, en els que s'hi esgraonen algunes congestes fins a ran d'aigua, que'l debilitat estiu de tant frescal encontrada poques vegades aconseguix fondre del tot, deixant aixís l'hivern autorisada representació pera fer bona rebuda a les noves neus, que no han de mancar-hi ab abundancia, per quant tant les corrents que s'hi troben com els estanys que s'aguanten per les desigualtats del terrer, no tenen altra procedencia que la fosa de dites neus.

D'entremig dels estanys que hem anomenat s'enlaira un tossal que'n diuen del Forn de la Calç, desde quin cim s'ofereix a l'espectador el fantàstich panorama de la serra de Carlit, y escampats al seu peu els ja dits estanys, y ademés en direcció a migdia altres dos que són coneguts per la Comasa y el Sech, reflexant-se la lluentor de les aigües sobre la fosca entonació del llit de pedra en que jeuen.

Anant seguint bon troç més cap a llevant, y fent una hora més d'excursió, se visiten els estanys anomenats Negre y Vivé, que, podent ser degut a son nivell un xich més baix, ofereixen la particularitat de créixer en ses vores dos o tres abets de migrades proporcions. Eixint d'aquests se passa per l'extremitat nord de la serra de les Llebres, d'igual constitució geològica que tot lo altre y desposseída aixís mateix de vegetació; a son acabament s'hi troben les Bulloses, terres aigades y per les que s'escolen petites corrents.

Allunyant-se més en direcció a sol-ixent, el terrer pren una ben marcada inclinació, oferint en son terme una deliciosa perspectiva, menos feréstega que la que fins ara s'ha tingut a la vista, com ho es la que formen les montanyes que toquen el concorregut santuari de la Verge de Fontromeu, un extens bosch més ençà y a continuació l'estany de Pradella, sense cap dubte'l més hermós dels miralls d'aigua en que pot reproduir sa testa'l Carlit. El nivell relativament baix d'aquest estany, per la seva major

distància de la falda de l'expressada serra; la naturalesa més terrosa del sol en que's troba, permetent l'existència de vegetació; l'extensió de la seva superfície; lo accidentat de les vores que l'enclouen, y l'estar aquestes plenes d'abets, encara que de molt mitjanes proporcions, converteixen dit estany en un paisatge molt simpàtic y fortament atractívol. L'agradosa irregularitat que presenten en tots sentits els seus contorns queda més determinada per un llarch y estret cerrat que's fica aigua endins fins a produir l'efecte d'una península d'adreçades vessants y verdejada pels abets que en elles s'arrapen, sent pujar considerablement l'hermosura del pirenench panorama.

L'abans anomenada serra de les Llebres constitueix, tant per la seva situació com per la direcció que porta, una petita divisoria entre aquesta part de les derivacions de la montanya de Carlit y la produïda per la ribera que, arrencant de l'estany Llat, dóna sortida al riu Rahurt. Per consegüent, a fi de tornar a la Cerdanya lo més directament possible, se fa precís atravessar de nou aquella serra, anant a cercar un punt del seu curt trajecte més decantat a mig-dia. També aquest terror es de formació granítica, del tot pedregós y ab aclarides garrigues. Al deixar-la enrera y després d'un petit troç conegut per les Carbone-res, s'es ja a la ribera que acabem d'anomenar, y que, com sabem, serveix de rústich breçol al començar el Rahur el curs de la seva existència dessobre de la terra; passat a peu, ajut el reduït capdal que'l mostra en aquest lloch abans d'eixir de les altres afraus pirenenques. Per una costa a la dreta, de poca inclinació, se ve a parar al Bairat, deixant-se ja de trepitjar les terres del Carlit, propiament dites.

Al tornar a ser a la serra de les Escaldes, encertant-se un dia serè y sense calitja l'atmòsfera, el viatger té davant un sorprenent espectacle, o siga la vista, desde l'alçaria en que's troba, de gran part de la Cerdanya, en quina meitat sobressurt la vila de Puigcerdà, contemplant a l'hora'l grandios efecte de l'esquerpa perspectiva de les montanyes que, com si estessin geloses del depòsit d'aquella, per tot arreu l'enclouen.

Una curta desviació de l'itinerari emprès a l'anada permet passar arrant al poble de Dorras, mitja hora més amunt de les Escaldes. Ab aquest objecte va seguint-se per bona part de la carena de la serra de les Escaldes, baixant-ne per la costa de cap a ponent, molt proper a Dorras, seguint a la poca estona per un camí carreter que, tocant al mateix, s'uneix ab la carretera que condueix a la capital cerdana. Dit camí es conegut en l'encontrada ab el apropiat nom de les Canals, y de veritat que li escau, perquè fa sa via buscant el pas per entremig d'un munt de grosses penyes de blanquinós granet, situades ab l'admirable desordre en que va tenir per convenient abocar-les la Naturalesa desde'ls veïns cimals, fent compendre d'una manera pràctica l'immens desgastament que van sofrint les montanyes, encara les de materials més durs, en el transcurs dels segles, com que indubtablement representen aquests esllavissaments una proporció en la reducció de volum y encara pot-ser més directament en la disminució d'alçada dels maciços orogràfics que, mirats en conjunt, semblen invariables desde que en passades èpoques geològiques tingué efecte'l seu alçament. Interessant seria que arribés la ciencia en cada cas a poguer determinar molt aproximadament la quantia y intensitat de dites alteracions. Gran quantitat d'aigua desfeta entre reguerons, rajorins y polsina rastreja y passa com pot y remorejant per entremig dels penyals, fresquejant l'espai, regalant el país y humitejant la terra, fent eixir verdosos prats y boniques arbredes. Tot aquest apilotat conjunt de vegetació, roques y aigua constitueix el més encisador epíleg de l'acabament de l'excursió, fins ser de retorn a Puigcerdà.

JOAQUIM DE GISPERT

CAELISTI AMNIVM REGE. DNO NRO ISSY NRO INTERPETVY REGIATE. ANNO...

biu di urgentis... decima parte telonia... danda que est uxore...

que sunt nec... cu. ut. nro... ad hanc... danda que est uxore...

REINVVNDVS VICE COMES

Deinde ego Bernardus... danda que est uxore... danda que est uxore...

Quod si aliquis... danda que est uxore... danda que est uxore...

S. REMVVNDVS... GILMER... BERHARD VICE COMES

...ACTA EST... VINCEN... DEDICATIO ECCLIE... APVD... CARDONENSE...

...ACTA EST... VINCEN... DEDICATIO ECCLIE... APVD... CARDONENSE...

...ACTA EST... VINCEN... DEDICATIO ECCLIE... APVD... CARDONENSE...

...ACTA EST... VINCEN... DEDICATIO ECCLIE... APVD... CARDONENSE...

...ACTA EST... VINCEN... DEDICATIO ECCLIE... APVD... CARDONENSE...

...ACTA EST... VINCEN... DEDICATIO ECCLIE... APVD... CARDONENSE...

ACTA

DE DEDICACIÓ DEL TEMPLE DE SANT VICENS MARTIR

DEL CASTELL DE CARDONA

Els trocets de pergamí que hi ha escrits al peu de l'acta són de quan els senyors de Cardona prenién possessió del vescomtat; tenien de jurar, abans, guardar els furs y llibertats del poble y esser fidels a l'iglesia de Sant Vicens y a la de Sant Pere de Casserres (a l'altra part de Vich, obra dels senyors de Cardona), sens lo qual no eren regoneguts per aitals senyors; se'n feya un document y es el que cusien al dessús de la dedicació de l'iglesia. Se n'hi conserven, encara, set. El jurament el rebia l'abat, segut al peu de l'altar, vestit de pontifical, ab un missal a les mans. Fins no fa molt va guardar-se un missal riquíssim del segle XIII, sobre'l qual havien jurat tots els senyors de Cardona que s'havien succeit desde aleshores. Fet el jurament pel senyor, el prestaven an ell tots els batlles del ducat.

Moltes de les firmes d'aquest document són posteriors a la seva fetxa, puix (ho suposem) quan venia algun gran personatge a visitar-lo li feyen firmar, com si fos un àlbum o com a confirmadors de lo contingut en la dotalia de l'iglesia.

Vist aquest document, sembla no cal dubtar de que té d'esser anacrònica l'acta de dedicació de la catedral d'Urgell, segons la qual nostre sant bisbe consagraria'l mateix dia les dues iglesies. La nostra no pot esser equivocada, per esser duplicada—la pariona es a l'arxiu de la casa Aytona de Barcelona, hi era en l'any 1833—y a més porta la data dels reys de França y la de l'Encarnació, totes ab lletres difícils d'esser equivocades.

JOAN SERRA Y VILARÓ, PBRE.
Soci delegat a Cardona

CRÓNICA DEL CENTRE

AGOST DE 1903

CONFERENCIA

El 7 d'Agost D. Rossendo Serra y Pagès va donar una conferència extraordinària ab motiu de fer-se la sessió preparatòria per l'excursió a Castellar d'en Huch, Fonts del Llobregat y Bagà. Ascensió al Moixaró; de Bagà a Nuria y Puigmal, senyalada pera'ls dies 13, 14, 15 y 16 d'Agost.

L'assumepte va ser continuació de la conferència donada en 10 de Maig de 1901 baix el títol de «Formació y caràcter de la llengua catalana»; y si allavores va ocupar-se dels elements preromans de la nostra llengua, ara va tractar de «Les llengües novo-llatines», per fer conèixer el desenrotllament successiu del català y el lloch que ocupa en la família llatina moderna.

Va començar per dibuixar un mapa esquemàtic de l'imperi romà en temps de Dioclecià, senyalant les prefectures y diòcesis, pera demostrar l'expansió de la llengua llatina y les lluites que va haver de tenir ab les indígenes de les varies encontrades, especialment ab el celta y el grech, de les que'n va rebre molts elements.

«Va tractar de la *lingua nobilis* y de la *plebeia*, sent sobre tot aquesta la que's va propagar ab els soldats y els mercaders; per més que no se significà ab això l'existència de dues llengües diferents.

Examinant l'evolució lingüística, va fer constar que'l *vell llatí*, el *clàssich* y les llengües qualificades de *novo llatines* no són més que tres fites arrenclerades indicant un mateix camí.

Després d'algunes consideracions sobre lo que 'ls filòlegs entenen per *llengua* y per *dialecte*, va dividir seguint el parer de cèlebres romanistes, els llenguatges que formen l'esmentada família, en els següents grups dialectals.

I. Rumanesch, rumà o rumen (daco-rumanesch, macedo-rumanesch y istro-rumanesch).

II. Lladí, rètich, reto-romà, romanx o romonx (grisons, tridentí, alt-belunès).

III. Itàlia (galo-itàlichs, sarts, venecià, cors, sicilià, napolità, ùmbri, marquesà, romà y toscà).

IV. Franco-provensal (no admès pas per tots els filòlegs).

V. Francès (walons, picart, normant, borgonyò, lorenès, bretó, potevinès y santongí).

VI. Provensal (gascó, provensal, auvernès, roerguís y llemosí).

VII. Català (rossellonès, ribagorsà, barceloní, balear, valencià y alguerès).

VIII. Castellà (aragonès, bable, castellà, andalús).

IX. Portuguès (portuguès meridional y septentrional, mirandès y gallego).

Va acabar explicant el per què dels dialectes catalans que establia, separant-se de l'opinió general y va fer nombroses indicacions respecte d'etimologies catalanes, demostrant els orígens vulgars de les llengües que aixís s'anomenen, y la fidelitat que guarda encara'l català envers la llengua mare la llatina.

El senyor Serra fou molt aplaudit per la seva erudita conferència.

EXCURSIONS

EXCURSIÓ AL PALLARS, RIBAGORÇA Y VALL D'ARAN.— (ASCENSIONES A LA PICA DE SERVÍ, FURCANADA, PICH DE BACIBÉ, PICH DELS ARMEROS Y BAGNÈRES DE LUCHON.— Efectuada aquesta excursió pels socis en Juli Soler y en Ceferí Rocafort, varen sortir el dia 7 d'Agost a les quatre de la tarde en el tren de Lleida cap a Tàrrega, aont arribaren a dos quarts de deu del vespre. Immediatament prengueren la diligència d'Artesa, a quina població hi entraven a les dues de la matinada, havent deixat Agramunt a mig camí. A Artesa no més hi estigueren mitja hora parats; aixís es que a dos quarts de tres ja estaven altra vegada en marxa en direcció a Tremp. Passat el Segre, part d'amunt de Montorgull, comença la serra de Comiols, aiguavés d'aquell riu, y el Noguera Pallaresa. La carretera fa grans revolts pera guanyar-la; els nostres companys, desde l'hostal de Folqué, que ja era ple dia quan hi arribaren, abandonant el carruatge seguiren a peu pel dret fins a la collada, desde la que's domina un extens panorama sobre la Conca de Tremp a primer terme y el gran Pireneu al fons.

A dos quarts de dotze eren ja a la capital de la Conca, visitaren la població abans de dinar, y a les dues sortien altre cop en la tartana de la Pobla, arribant-hi a les quatre de la tarde.

La Pobla de Segur se troba en la confluència del Flamissell ab el Noguera Pallaresa. Els excursionistes deixaren el segon d'aquests rius, que va seguint la carretera, y a l'endemà, a les cinch del matí, remontaren el Flamissell fins a Senterada (dues hores), en quin punt se li ajunta la ribera de Sarroca, que ja no abandonaren fins al seu origen en la vall de Llebeta (montanyes de Manyanet).

A les dues hores passaren per Çarroca de Bellera, y vint minuts després per Xerallo. Desde allí's desvia'l camí cap a Perves, Viu y Pont de Suert (cinch hores).

Ab tres quarts més se n'anaren a les Iglesies. D'aquest poble arrenca'l camí que per coll de Sas y port d'Erta puja a Tahull (sis hores); es el més dret pera anar a la vall de Bohí.

Desde les Iglesies se n'anaren a Manyanet (cinch quarts, y en una hora y mitja més a les cabanes de Lleбата, caminant sempre entre esgarrifoses timbes.

El dia 10 varen fer l'ascensió a la Pica de Servi. Destacaren les cavalleries cap al coll de Manyanet y vall d'Erta, y ells, ab un pastor per guia, a les sis eixiren de la cabana en direcció a Ponent, deixant a mà dreta'l port de Ginebrell, que baixa dret a Tahull. A la banda oposada s'obre'l de Filià vers a Capdella, al bell costat de la punta de Llena.

Al cap de mitja hora s'acaba l'aglebat aixís que comença'l seradet de *Confòs*. Continuaren pujant durant vinticinch minuts per la carena erichada de roques quarçoses, fins que, perdent de vista les cabanes aont havien fet nit, varen emprendre per l'esbiaixada una de les canals del Servi, puix no podien guanyar-la directament a causa de la forta inclinació que porta y per ser tota ella una llarga clapiça de somoguda llicorella. Vint minuts varen trigar en atravesar-la; es el pas més dolent d'aquesta ascensió. Després varen pujar ab relativa comoditat, encara que ab molta calma.

A les vuit arribaren al cim, 2,756 m. alt. El panorama que's domina es esplèndid. A l'un costat, l'Alt Pirineu, dominat per les enasprades arestes de la Malehida; a l'altre, un sens fi de serres fins més avall del Montsech, podent-se veure en dies clars el castell de Lleida y bona part de l'Urgell.

Desde'l Servi o punta de Lleбата o de Manyanet, ab quins noms també es coneguda per ser la més enlairada d'aquestes serres, baixaren pel costat de la congesta d'Euga Blanca, que no s'arriba a fondre en tot l'estiu, cap a la vessant d'Erta; descensió molt penosa, ja que per espay de cinch quarts fins a trobar el camí del port, hagueren de llençar-se canals avall entre esclaviçades, sense una pedra ferma aont arrapar-se. Fins a Erta, encara hi posaren una hora y mitja. Sortiren d'aquest poble a dos quarts de tres atravesant als cinch minuts el xaragall que ve del port (afluent del Ribagorçana). A les tres vint minuts passaren pel coll de Peranera. En mitja hora baixaren an aquell poblet y al torrent que porta'l seu nom, y tres quarts després de forta pujada se tro-

baven a Erill-Castell, pintorescament situat en un tossal partió d'aigües del Peranera y del Barranch de Rahons, per quina vessant se dirigiren, remontant-se després fins a Gotarta (una hora d'Erill), pera entrar al cap de tres quarts de baixada al Pont de Suert.

Més endavant publicarem la memoria d'aquesta interessant ascensió.

Desde'l Pont de Suert, el senyor Rocafort va tornar-se'n al centre del Pallars, passant per Labaix, antich monastir de benedictins, Montiberri, Viu de Llebata, que té una iglesia romànica bastant notable, deixant-se caure desde Perves, altra vegada a la ribera de Sarroca. De Senterada va seguir cap a Mentuy, estany de Montcortés, Peramea y Gerri de la Sal pera continuar ses excursions en la conca del Pallaresa. El senyor Soler va continuar l'itinerari traçat, remontant la ribera de la Noguera Ribagorçana, y, després d'aturar-se pera dinar a Vilallar, anà a pernoctar a Senet, últim poble de la conca d'aquest riu y excel·lent centre d'excursions, puix se troba en mig dels altíssims masius de les Malehides, y els de Caldes de Bohí y frontera de la Vall d'Aran.

Varies foren les excursions que portà a cap desde allí, entre elles la del cercle y estany de Biciberri, dessota de l'imponent anfiteatre de la Serra de Montardo de Caldes, y en ses vessants occidentals, lloch en extrem salvatge, envoltat per espesses boscuries de gegantins abets, abundoses cascates y enasprades cingleres. D'altre'n féu pujant per la ribera de les Salenques, una de més exuberants del Pireneu, anà a visitar les regions lacustres d'Anglos, ab sos extensos estanys, dominats pels més alts cims de les Malehides, y baixant altra volta cap a Senet, per l'estany Fe y el gran bosch d'Aneto, gairebé sens rival en nostra terra. Aquestes dues excursions les féu en un dia cada una, puix si bé'l país es molt trencat, les jornades no són pas molt llargues (unes vuit hores), anant a fer nit el darrer dia a l'hospital del Port de Viella.

Desde allí recorregué tota l'alta conca del riu Ribagorçana fins a ses fonts, en la formidable clapiça de la vall de les Mulleres; d'allí pujà pel coll de Toro al cap del Port de Viella y baixà a Viella, capital de la Vall d'Aran.

Després d'alguns dies de descans, reemprengué sa tasca, y els dinou dies de permanencia en aquell deliciós país els empleà completant l'estudi que ve fent d'aquella comarca.

Entre'ls itineraris efectuats figura la feliç y atrevida ascensió al Pich de la Furcanada (2,880 m.), darrera punta de la Serra

Malehida, en son extrem oriental; ascensió sens dubte la més difícil de nostre Pireneu, y en la que les inacabables clapices clapejades de congestes de neu glaçada que formen ses aspres vessants són coronades en son triple cim per un devassall de rochs sumament perillós, per causa de sa inestabilitat, penjat dessobre d'esgarrafosos abims y que cal esser un bon *grimpeur* pera sortir-se'n.

Malgrat això, l'esplèndid panorama que desde dalt s'ovira ho compensa tot, puix les vessants nord de les Malehides, ab sos eterns *glaciers* y esquerdes, rellevades per les arestes de cantelluda roca, hi són allí a tocar ab la mà, mentres que a l'altra banda tot l'Aran, y molta part del Pallars, Ribagorça y fins la carena d'Andorra, formen un dilatat explay. La baixada la féu pel coll d'Aranesos y per l'esplèndida vall de l'Artiga de Lin. En total, una jornada y molt completa.

Deixant a Viella y anant-se'n a pernoctar a Arties, altra vila de la vall Aranesa, l'endemà seguí la ribera del Valarties, y per la plana de Loserou y Pruedo recorregué la regió del Montardo d'Aran, ab els estanys de Montcasaus y de la Ribereta, anant a fer nit a la cabana de Colomé, al fons de l'imponent cercle del mateix nom, entatxonat de solitaris estanys envoltats d'aspre naturalesa.

A la matinada atravessà la regió y pujà al Port de la Ratera, pas que s'obre en la frontera sudest de la Vall d'Aran y que posa en dolenta comunicació aquesta vall ab la d'Espot, afluent del Pallaresa. Desde allí se decantà a l'esquerra, y baixà per la llarga ribera de Saburedo o de Ruda, igualment lacustre, que junt ab l'anterior constitueixen un dels atractius majors de la vall. El terme de la jornada fou Salardú, vila important de l'Ait Aran.

Després d'algun dia de descans, aprofità pera visitar l'interessant iglesia, ab son Crist bisantí; els veïns poblets de Tredós, ab sa remarcable iglesia de Cap d'Aran, aon no hi falten detalls dignes d'estudi; Unya, altre pintoresch aplech de cases, ab son casal fortificat de Brastete; Bagergue, ab sa curiosa iglesia, etc., tot acompanyat per hermosos paisatges que fan força agradosa l'estada.

La regió de Beret, y son punt culminant el Pich de Bacibé (2,690 m.) a l'est de la Vall d'Aran, fou objecte d'altra excursió, assolint aquest cim, desde aon s'ovira tot el territori aranès, comprès entre aquell llarch troç de carena fronterera francesa, ab sos enlairades fites el Montvalier, Barlongueva, Mauberme, etc., y sos dolents ports, que, desde les fredes regions de Montoliu y de

Liat, se dirigeixen cap a França. La jornada es fàcil y interessant, fent la baixada pel Clot de l'Ós cap al santuari de Montgarri.

Desde Montgarri seguint pel costat de la frontera, se dirigí cap a Montoliu, y desde les mines y estany del mateix nom, y per dessota del soperb Pich de Mauberme (assolit l'any darrer), s'encaminà cap al ras de Liat; regió la més enlairada de la vall, y aon son bonich estany es l'única nota agradívola en mig d'aquell ample desert.

Acceptà coralment un bon sopar y un bon llit, que'l senyor enginyer francès de la mina de Pica Palomera li oferí en la cabana de la mina situada dessota aquest cim, y en paratge molt feréstech y desolat.

L'endemà féu l'ascensió al Pich dels Armeros (2,560 m.), centre orogràfich de la Vall d'Aran, y molt interessant per poguer formar-se idea del relleu topogràfich de la vall y territoris vehins, puix bon troç de Catalunya se'n veu, aixís com de França, fins al Pich de Midi de Bigorre. D'allí atravessant la ribera del Barradós ab una jornada, se'n va anar a Vilach y Arrós, abdós poblets de la vall y situats a la vorera dreta de la Garona.

Fou objecte d'altra excursió la visita dels estanys de Guarbes, dessota la carena del Montludo, y baixant per la ribera de Bordius, afluent del riu Toran, el darrer que desaigua a sa vegada a la Garona abans d'entrar a França, al vespre arribà a la vila de Canejan, d'enlairada situació y tocant ja a la frontera.

Després de descançar alguns dies fent curtes passejadetes per Lés y Bosost, viles ben dignes de coneixe-s, sobre tot la darrera, ab sa joya, l'iglesia més notable de la vall, donà per acabada sa estada a la Vall d'Aran, passant a França pel Portilló de Bosost o de Burbe, y per la xamosa vall d'aquest nom arribà en una jornada a Bagnères de Luchon.

Malgrat la forta atracció que oferia allavors l'anomenada «Reina dels Pireneus», plena de gom a gom per concurrència cosmopolita, y emborratxant-se ab aquell luxe de diversions y confort, la curta estada (set dies) que hi féu allí'l senyor Soler la destinà gairebé tota a la montanya, y, seguint la corrent d'aquella multitud més o menys excursionista de cor, visità'l salvatge *Lac d'Oo* y l'incomparable *Vallée du Lis*, itineraris que, ab tot y estar enclavats al bell mig del Pireneu, són, més que excursions de montanya, passeigs de dama, gairebé sempre per aquelles hermosíssimes y ben cuidades carreteres.

La campanya la termenà'l senyor Soler prenent la linia del carril que va vers Tolosa, visitant de passada l'antiga Catedral de

Cominges, y la veïna y interessant iglesia de Vallcabrera. Desde Tolosa, per Narbona y Perpignan, entrà altra volta a Catalunya, trobant-se a casa'l dia 12 de l'actual, 36 dies desde sa sortida.

EXCURSIÓ A LES FONTS DEL LLOBREGAT Y DEL BASTARENY, ASCENSIÓ AL MOIXARÓ Y AL PUIGMAL. — En l'establiment Montagut, a la vall de Ribes se reuniren el dia 12 d'Agost, a la vetlla, els senyors Casas-Carbó, Armangué, Torras (C. A.), Mitjans, Espel, Pont, Torras y Buxeda (C. y Joseph M.^a), Victori, son senyor fill y Ameller, procedents de Camprodon y els senyors Tarragó, Santamaria y Valeri, vinguts de Barcelona.

El següent dia, 13, sortiren dret a Campelles, pujaren per entre hermosos boscos, per dessota la Cubil y per damunt la Coma Armada, travessaren el coll del propi nom, y pel faldar del cim de Pla de Pujals y Pla dels Coms anaren a trobar el camí que va de Montgrony a Castellar. En aquest punt trobaren els socis senyors Maluquer (J. y S.), Planas, delegat a La Pobla, y Orriols (J.), de la propria població, ab els que s'havien ja donat cita anteriorment pera aquell dia. A la tarde visitaren junts les Fonts del Llobregat, la cascata de la Farga Vella, Salt d'en Guillem, Sant Vicens de Rus, el Salt de l'Ós y les grandioses instalacions de la Companyia d'Asfalts y Portland, en el Clot del Moro. En aquest punt se'ls reuniren els socis senyors Schierbeck y Coll, provinents de Barcelona. Del Clot del Moro passaren a La Pobla, aon deixaren ab prou recança als senyors Maluquer germans, Orriols y Planas, seguint de dret a Bagà, aon feren nit.

El dia 14 visitaren les Fonts del Bastareny, el Bullidor de Sant Esteve, el saltant de Murcarol, el coll de la Vena y l'estret de Lluria, y per la vall del riu d'Aigua Salada o Saldes, passant per Massanes y Sant Julià de Vallcebre, tornaren a Bagà.

El dia 15 s'efectuà l'ascensió al Moixaró per Greixa, y's féu nit a La Pobla, devent remerciar les fines atencions de la familia Orriols y del soci delegat senyor Planas. Desde La Pobla retornà a Barcelona'l senyor Pont.

El dia 16, desde La Pobla per la collada de les Tòrtes, se pujà al Pla de Rus, sota'l puig Llançada, y seguint sempre la carena divisoria entre les aigües del Freser y del Segre, se seguí per Pla d'Anyella, collada de Toses, Creu de Mayans, font del Picassó, plans de les Salines y serra de Gorrablanch fins al Pas dels Lladres, desde aon s'efectuà l'ascensió al Puigmal ab un temps clar y serè y un fred bastant viu, en el cim. Se féu nit a Nuria.

El dia 17 s'efectuà'l retorn, per Camprodon, excepte'l senyor Coll, qui's dirigí directament a Ribes. Se féu'l trajecte per la Conca de les Mulleres, les Nou Creus, cim de la Fossa del Gegant, collada dels Estanys de Carançà, cims de la Vaca, Tirapits, Fresers, coll de la Marrana, Uil de Ter, Recons y estret de Murens, vall de Carlat, Set Cases, Vilallonga, Llanàs y Camprodon. El senyor Armangué té encomanada la redacció d'un treball explicatiu de tant hermosa excursió, treball que publicarem oportunament, després d'esser llegit en sessió del CENTRE.

EXCURSIONS AL COSTABONA Y A ROCA COLOM. — Baix les iniciatives d'una agrupació de socis del CENTRE EXCURSIONISTA s'efectuaren desde Camprodon en aquest darrer Agost abdues excursions. A la de Costabona hi assistiren, del nostre CENTRE, els socis senyoretetes Torras (Montserrat), Schilling (P.) y Schilling (F.) y els senyors Mitjans, Torras (C. A.), Schilling, Thomas y Torras y Buxeda (Cèsar y Joseph M.^a). El Costabona, a 2.464 m. alt., es un dels cims pirenenchs que disfruta de més esplèndit panorama per sa excel·lent situació y per esser l'últim cim superior a 2.000 metres en la carena avuy fronteritja entre Espanya y França. Desde'l Costabona la carena cau de sobte a 1.678 m. a coll de Siern, y no torna ja a guanyar majors altures en tota sa extensió fins al mar. Son punt de vista es superior, en quant a extensió de l'esguart vers a llunyans horitzons, al del Canigó, Bastiments, Puigmal, Carlit y altres pichs germans. La facilitat en fer l'excursió desde Camprodon fa que sia una de les ascensions més atractives y agradables. En poch més de quatre hores se guanya'l cim.

Desde Camprodon se segueix la serra divisoria del Ter y del Ritort, enfilant-se vers Ascensió, Oratori de Sant Joan, coll de Fembra Morta, al costat de puig Sistre, y collades Verda y Fonda, fins a les roques d'en Marcè. En aquest punt s'escala ja'l maciç, faldejant-lo en direcció a ponent fins al coll del Pal, en la carena general que separa la vall del Ter de la del Tech. Abans d'arribar a la fredíssima font de Fra Joan, sota'l coll del Pal, començà ja la boira a envolquellar-los. A l'arribar al coll, la boira era ja molt espessa; mes, ab tot, ningú flaquejà y's decidí unànimement pujar a trepitjar el cim. A l'arribar-hi semblà de moment que s'esquinçava la veladura y que's podria disfrutar del panorama; més tot seguit la boira's refermà, se sentí un gros tro y avià començà a caure pedra. Se baixà ràpidament al coll; per sort la tempestat anà corrent vers a l'Oest, y sols de tant en tant se sentien alguns de sos efectes; la tronada era, ab tot, forta, y el soroll

de les descargues elèctriques molt imposant. A les Roques d'en Marcè la deixaren ja de costat y vegeren els cims de Gra de l'ajol, de l'Infern y altres emblanquits per la pedregada que hi havia descarregat.

De les Roques d'en Marcè, passant per la font de Soms, la més alta del Ritort, pel costat de coll de Siern y coll Pany baixaren a Espinabell, seguint la vall del Ritort, per Molló, fins a Camprodon.

A l'excursió a Roca Colom hi assistiren els socis senyora Massó de Casas, senyoretetes Guarro, Schilling (P.), Schilling (F.), Tusquets y Torras y els senyors Armangué, Casas-Carbó, Mitjans, Torras (C. A.), Victori, Schilling. Rvnd. Font y Sagué, Thomas, Torras y Buxeda (Cèsar y Joseph M.^a).

S'efectuà l'ascensió seguint l'anomenat, en documents antics, camí del Conflent, per dessobre Llanàs y la vall de Feitús, passant dalt de la Vall-llobre pel Pla de les Bigues y ascendint al cim pel coll del Pal, carenejant entre la vall del Tech y la de Carboners, tributaria del Ter.

Roca Colom, a 2,484 m. alt., es el nus d'aon, per l'aresta de les Esquerdes o Esqueys de Rojà, se desarrela, del nervi general de la carena, el maciç del Canigó.

Dóna aigües a tres rius, al Ter, al Tet y al Tech y forma límit de tres comarques naturals catalanes, Conflent, Vallespir y Montanya o Comarca de Camprodon. Sos cayents sobre Concrós són del tot estimbats y feréstechs. A son faldar, en la vessant nord, s'hi extén el grandiós Pla de Camp-Magre. El panorama es molt extens, preciós y en alt grau interessant.

De Roca Colom se féu la descensió, molt seria y fadigosa, per entre esqueys espadats y congestes de neu, al clot de Concrós. La vall de Concrós, feréstega y emboscada, es de lo més hermós que en naturalesa puga concebir-se, es digna pariona de la vall de Murens; gens freqüentada, es més feréstega encara. Desde Concrós se baixà a l'engorjat de Carboners, y d'allí a trobar el Ter en la vall de Carlat. Passant per Set Casas, El Catllar, Vilallonga y Llanàs, seguint sempre la preciosa vall del Ter, retornaren a Camprodon.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.